

Nuclear Energy of Iran, Public Support and Achieving Honor in International Relations

Fatemeh Shayan

Assistant Professor of International Relations, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

f.shayan@ase.ui.ac.ir

Abstract

This article explores that Iran nuclear energy as an honor-driven action has not received attention in the International Relations (IR). To this end, the focus of this article is on the development of Iran nuclear energy technologies by Iranian scientists, particularly when heavy sanctions posed on Iran economy by the United States of America and the European Union. It is hypothesized that the Iranian public's support for the government and young nuclear energy scientists has resulted in achieving honor in international relations. The analyses of this article benefit from Brent Steele's honor driven actions and establishment of self and collective identity. The results indicate that Iranian public has supported the stance of the government on the peaceful nuclear energy as their indisputable rights to modernize their country. However, honor and tensions are side by side in IR. Iran has resisted to international sanctions and opened prospects for honor.

Keywords: *peaceful nuclear energy of Iran, identity, Islamic world, public support, honor and tension*

انرژی هسته‌ای ایران، حمایت مردمی و کسب افتخار در روابط بین‌الملل^۱

فاطمه شایان

استادیار روابط بین‌الملل، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران f.shayan@ase.ui.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی این دیدگاه متفاوت می‌پردازد که اعمال افتخارآمیز در تحلیل‌های روابط بین‌الملل چندان مورد توجه قرار نگرفته است و انرژی هسته‌ای ایران و دستیابی دانشمندان جوان ایرانی به این دانش به‌ویژه زمانی که ایران تحت تحریم‌های سنگین بوده است مایه افتخار این کشور در صحنه ملی، بین‌المللی و جهان اسلام شده است. بنابراین پرسش اصلی پژوهش این است که «چگونه دستیابی به انرژی هسته‌ای موجب افتخار ایران در سطح بین‌المللی و جهان اسلام شده است؟» بر اساس فرضیه پژوهش، حمایت اکثریت مردمی از دولت و دانشمندان هسته‌ای برای دستیابی به انرژی هسته‌ای باعث افتخار در سطح ملی و بین‌المللی شده است. این مقاله از تئوری «برنت استیل» در زمینه اعمال افتخارآمیز و تثبیت هویت فردی و اجتماعی بهره می‌گیرد. نتایج این مقاله نشان دهنده این است که دولت و ملت ایران انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز را حق مسلم خود می‌دانند و با دستیابی به این تکنولوژی، افتخار بین‌المللی را نصیب خود کرده‌اند، اما افتخار و تنش در روابط بین‌الملل در کنار یکدیگر قرار دارند و آمریکا و اتحادیه اروپا تحریم‌های گسترده‌ای را علیه ایران وضع کرده‌اند، درحالی‌که ایران با مقاومت به افتخار دست پیدا کرده است.

واژه‌های کلیدی: انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز ایران، هویت، جهان اسلام، حمایت مردمی، افتخار و تنش

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۳/۰۴ تاریخ بازبینی: ۹۹/۰۶/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۲۵

فصلنامه روابط خارجی، سال ۱۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۹، صص ۴۹۱-۵۱۷

مقدمه

امروزه انرژی هسته‌ای به‌عنوان منبع انرژی قابل اعتماد در جهان محسوب می‌شود. در سال ۲۰۰۵، بیش از ۱۱ درصد انرژی کشورهای (OECD)^۱ از انرژی هسته‌ای تأمین شده و این رقم برای کشورهای در حال‌گذار تنها ۶,۷ درصد و برای کشورهای در حال توسعه ۰,۸ درصد بوده است (قنبری، ۱۳۸۷، ص. ۱-۲). برابر آمار اعلام شده از سازمان انرژی هسته‌ای جهانی تعداد راکتورهای هسته‌ای فعال در سطح جهان ۵۴۵ مورد بوده که علاوه بر آن ۴۵ راکتور نیز در حال ساخت می‌باشد (World Nuclear Organization, 2019). آمریکا با دارا بودن تقریباً ۹۸ راکتور در صدر آمار قرار دارد (United States Energy Information Administration, 2018) و فرانسه، ژاپن، هند و چین در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در مورد ایران، راکتور بوشهر (۱) در حال حاضر فعال و ساخت چندین راکتور نیز در دست اجرا می‌باشد که با مخالفت و ممانعت قدرت‌های غربی؛ از جمله آمریکا و اروپا روبه‌رو شده است (World Nuclear Organization, 2019).

بررسی ادبیات خارجی موجود و مربوط به انرژی هسته‌ای ایران نشان می‌دهد که اغلب مطالعات انجام شده، انرژی هسته‌ای ایران را به‌عنوان تهدیدی برای جامعه بین‌الملل معرفی کرده‌اند. «سمیرنوا»^۲ معتقد است که تمایل اصلی ایران برای دستیابی به انرژی هسته‌ای ضربه زدن به جامعه بین‌المللی است (Smirnova, 2009, p. 79-81) و در نتیجه از دستیابی ایران به این انرژی به‌عنوان یک دولت شرور و

1. The Organization for Economic Cooperation and Development

2. Smirnova

تهدیدآمیز باید جلوگیری شود (Caravelli, 2008, p. 9130; United States)
 .(Committee of Foreign Affairs, 2007, p. 5-10; Mungai, 2019, p. 1

در بین پژوهش‌های داخلی انجام گرفته، گروهی از مطالعات به بررسی انرژی هسته‌ای ایران و واکنش کشورهای مختلف به آن می‌پردازد. در مقاله‌ای با عنوان «بررسی احزاب سیاسی اسرائیل به برنامه هسته‌ای ایران»، نویسندگان به مناقشه هسته‌ای ایران می‌پردازند و در این میان، اسرائیل با قلمداد کردن این موضوع به‌عنوان یکی از چالش‌های امنیتی خود در تلاش است تا با طرح اتهاماتی همچون غیرصلح‌آمیز بودن فعالیت‌های ایران، حمایت جهانی را برای تأمین امنیت فراهم کند (درویشی و صاحبی ۱۳۹۴، ص. ۲۱)، اما نویسندگان مقاله به این مطلب اشاره نمی‌کنند که انرژی هسته‌ای سبب افتخار ایران در سطح بین‌المللی می‌باشد و کشورهای غربی و اسرائیل چنین دستاوردها و افتخاراتی را تهدید برای جامعه بین‌الملل می‌بینند.

دسته‌ای دیگر از مطالعات انجام شده به نقش انرژی هسته‌ای و قدرت ملی ایران پرداخته‌اند. کتاب شکوه ملی در فناوری هسته‌ای به موضوع پرونده هسته‌ای ایران از بُعد علمی و حقوقی می‌پردازد. آشنایی با فناوری هسته‌ای، چرایی و اهمیت وجود فناوری هسته‌ای، بررسی سیاسی و امنیتی این فناوری و دلایل پرونده‌سازی و بحران‌تراشی علیه ایران و درنهایت تهدیدات استکبار جهانی و توانمندی‌های ایران از موارد تحلیل شده در کتاب می‌باشد (نصری، ۱۳۹۵)، اما برخلاف عنوان کتاب در زمینه شکوه ملی، برای خواننده واضح نیست که منظور نویسنده از شکوه ملی چیست و تحلیل‌ها بیشتر به ابعاد حقوقی و علمی پرونده هسته‌ای ایران می‌پردازد. تحقیقات اشاره شده همچنین بررسی نمی‌کند که چگونه انرژی هسته‌ای ایران سبب افتخار ملی و بین‌المللی شده است. از این‌رو در مقاله حاضر برای شناخت دقیق‌تر و به‌منظور غنای نظری موضوع به این بُعد که در تحقیقات علمی نادیده گرفته شده نیز پرداخته می‌شود. بدین منظور، مقاله پیش رو تلاش می‌کند در چهارچوب نظری «اعمال افتخارآمیز در روابط بین‌الملل» از «برنت جی استیل»^۱ (۲۰۰۸) به تحلیل انرژی

1. Brent J. Steele

هسته‌ای ایران و کسب افتخار در سطح داخلی ایران و روابط بین‌الملل بپردازد. در این مقاله تلاش می‌شود به این پرسش پاسخ داده شود که «چگونه دستیابی به انرژی هسته‌ای موجب افتخار ایران در سطح بین‌المللی و جهان اسلام شده است؟» فرضیه پژوهش بر این اساس است که حمایت اکثریت مردمی از دولت و دانشمندان هسته‌ای برای دستیابی به انرژی هسته‌ای و غنی‌سازی اورانیوم باعث افتخار در سطح بین‌المللی و جهان اسلام شده است. از این منظر با به‌کارگیری تئوری استیل اهمیت پژوهش حاضر در این است که کشورها برای کسب افتخار با تنش‌های زیادی در سطح بین‌المللی روبه‌رو می‌شوند که ایران سیاست مقاومت را در پیش گرفته است. با توجه به ساختار مقاله ابتدا تاریخچه پیشرفت انرژی هسته‌ای ایران بررسی می‌شود و اینکه چگونه افتخار دستیابی به انرژی هسته‌ای و اورانیوم غنی شده می‌تواند سبب تثبیت هرچه بیشتر هویت ایرانی و خودشناسی^۱ ایران در داخل کشور شود و در سطح بین‌المللی سبب افتخار دسته‌جمعی دولت‌های اسلامی با هویت اسلامی _ هسته‌ای شود؛ سپس، دوشادوش بودن افتخار و تنش در روابط بین‌الملل بررسی می‌شود و اینکه کشورهای غربی با تحمیل تحریم‌ها و حتی گزینه احتمالی جنگ علیه ایران سعی کرده‌اند ایران را به‌عنوان دشمن و تهدید به امنیت بین‌المللی معرفی کنند.

دوره زمانی مورد بررسی در این مقاله، بین سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۱۴ که اوج پیشرفت‌های هسته‌ای ایران و تنش‌های ایران و غرب می‌باشد را در برمی‌گیرد و مذاکرات برجام و نتایج آن به دلیل تطویل کلام در محدوده مورد بررسی این مقاله قرار نمی‌گیرد.

۱. چهارچوب نظری

مدل نظری این مقاله بر پایه تئوری استیل (۲۰۰۸) می‌باشد که افتخار و پرستیژ را با توجه به امنیت هستی‌شناختی و اینکه چگونه افتخار و تنش در کنار یکدیگر قرار دارند بررسی می‌کند. «هانس مورگنتا»^۲، «کنت تامپسون»^۱ و «دونالد پوچالا»^۲

1. Self-identity

2. Hans Morgenthau

نیز معتقدند پرستیژ از نمودهای قدرت در سطح بین‌المللی است و در پیروزی یا شکست سیاست خارجی یک کشور مؤثر است. پرستیژ اهمیتی است که کشورهای دیگر برای کشوری دیگر قائل می‌شوند (مورگنتا و تامپسون، ۱۳۸۰؛ علی‌بخشی و بیات ۱۳۸۷، ص. ۹۳). «بیل مک سوئینی»^۳ هم در زمینه امنیت هستی‌شناختی^۴ مطالعاتی داشته است و این نوع امنیت را حاصل روابط قابل اعتماد بین دو طرف می‌داند (McSweeney, 1999). از نظر «گیدنز» هم امنیت هستی‌شناختی بر پایه اعتماد است (Giddenz, 1991). با توجه به مفاهیم در نظر گرفته شده مک سوئینی و گیدنز، امنیت هستی‌شناختی یعنی امنیت روابط اجتماعی، اما در این مقاله، تعریف امنیت هستی‌شناختی بر پایه نظرات استیل می‌باشد که بر اساس رابطه «بازیگر و ساختار»^۵ استوار است؛ با توجه به اینکه «ما چه کسی هستیم و می‌خواهیم در آینده چه بشویم؟» بحث استیل در مورد بازیگر بیشتر روی دولت‌ها متمرکز شده است (Steel, 2008). استیل با گیدنز هم عقیده است که در امنیت هستی‌شناختی دولت‌ها باید داستان و حکایت آنچه که بوده‌اند و آنچه که می‌خواهند در آینده بشوند و برای آن مقاومت کرده و بها پرداخته‌اند را در کارنامه خود داشته باشند در غیر این صورت احساس خجالت و پشیمانی می‌کنند (Steel, 2008).

امنیت هستی‌شناختی از نظر استیل، به بررسی موضوعاتی مثل هویت خود و ایجاد معانی برای انجام اعمالی خاص از سوی کشورها می‌پردازد که یک دولت شناختی از خود به دیگران نشان می‌دهد و از این طریق به نامنی‌ها و تهدیدها غلبه پیدا می‌کند. دولت‌ها باید قادر باشند براین تهدیدها غلبه پیدا کنند و هویت خود را حفظ کنند. استیل در امنیت هستی‌شناختی خود، دیگری و دشمن^۶ را در مقابل

-
1. Kent Tampuson
 2. Donald Pochalo
 3. Bill McSweeney
 4. Ontological Security
 5. Agent and Structure
 6. Self, Other and Enemy

یکدیگر قرار می‌دهد و اشاره می‌کند که چگونه خودشناسی و هویت یک کشور شکل می‌گیرد. بخشی از این خود و هویت دولت‌ها بر این اساس شکل می‌گیرد که چگونه با تهدیدهای خارجی مقابله و آنها را دفع کند. با این توصیف، دولت‌ها نمی‌توانند خود را بشناسند مگر اینکه دیگری و دشمن را بشناسند. به‌عنوان نمونه، هویت ایرانی متعهد و دارای دانش کافی هسته‌ای با وجود دشمنی‌ها و تحریم‌های غرب و به‌ویژه آمریکا علیه ایران کاملاً آشکار است (Steel, 2008).

استیل همچنین اشاره می‌کند که دولت‌ها در روابط بین‌الملل تنها به فکر بقاء نیستند. آنها گاهی کنش‌های اجتماعی انجام می‌دهند تا نیازهای مربوط به خودشناسی و هویت^۱ را تأمین کنند؛ اگرچه چنین اعمالی گاهی حیات این دولت‌ها را کاملاً به خطر می‌اندازد. از نظر استیل، امنیت هستی‌شناختی با اعمالی توسط دولت‌ها انتخاب می‌شود تا منعکس‌کننده هویت آنها باشد. در این حالت دولت‌ها ممکن است به سه نوع کنش اجتماعی دست بزنند که انگیزه‌ای برای انجام اعمال آنها می‌باشد. این اعمال شامل اعمال اخلاقی^۲، انسان دوستانه^۳ و افتخارآفرین^۴ می‌باشد. در این مقاله تنها اعمال افتخارآفرین بررسی می‌شود و رابطه آن با انرژی هسته‌ای ایران و دستیابی به این فناوری بررسی می‌شود (Steel, 2008).

بنابراین، راه دیگر مطالعه تنش و نزاع بین دولت‌ها در روابط بین‌الملل بررسی اعمال افتخارآفرین می‌باشد. اعمال افتخارآفرین راهی برای تثبیت هویت یک دولت است و اعمال افتخارآفرین در دو سطح داخلی کشورها و بین‌المللی قابل بررسی می‌باشد. افتخار در سطح داخلی کشورها اشاره به قوانینی که یک دولت وضع می‌کند و در سایه آن هویت خود را در داخل کشور خویش به نمایش می‌گذارد اشاره دارد. در مقابل، افتخار در سطح بین‌المللی، هویت دسته جمعی یک دولت _ ملت یا دسته‌ای از دولت‌ها که هویت مشترکی دارند (مانند جامعه کشورهای اسلامی) را در سطح بین‌المللی به نمایش می‌گذارد و راه به سوی افتخار

-
1. Self-identity
 2. Moral
 3. Humanitarian
 4. Honor-driven

در صحنه بین‌المللی را برای آنها باز می‌کند. بر این اساس، برای هر دولت، کنشی در سطح داخلی و خارجی افتخارآفرین است که نیاز آن کشور از آنچه که هست به آنچه که می‌خواهد بشود را تأمین کند (Steel, 2008).

در این مقاله، افتخار در مورد دستیابی به انرژی هسته‌ای و غنی‌سازی اورانیوم هم در داخل و هم در خارج از کشور قابل اهمیت است و اینکه چگونه کشوری که تحت تأثیر تحریم‌ها بوده است به‌طور مستقل به چنین فناوری و دانشی دست یافته است و هویت ایرانی و هسته‌ای خود را در سطح بین‌المللی منعکس می‌کند.

۲. تحلیل و ارزیابی انرژی هسته‌ای ایران و کسب افتخار

۲-۱. انرژی هسته‌ای ایران

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تغییر نگرش غرب به ایران، کشورهای طرف قرارداد هسته‌ای ایران به تعهدات خود پایبند نماندند و ایران برای هسته‌ای شدن نه تنها با مشکلاتی روبه‌رو شد؛ بلکه از طرف غربی‌ها به‌عنوان تهدیدی برای امنیت جامعه بین‌المللی تلقی شد. در اوایل انقلاب، با وجود اوضاع نامناسب سیاسی و اقتصادی و به‌هم ریختگی نظام اداری کشور، ورود به حوزه انرژی هسته‌ای با مشکلات زیادی همراه بوده است (جعفری و رحیمی خویگانی، ۱۳۹۵، صص. ۶۰-۶۵).

در خلال جنگ عراق علیه ایران، هواپیماهای جنگی عراق با هماهنگی آمریکایی‌ها و از طریق پایگاه‌های هوایی کویت چندین بار به نیروگاه اتمی بوشهر حمله کردند و خسارات زیادی وارد کردند. در این زمان، ایران بیش از پیش منزوی و مورد تحریم و فشار شدید اقتصادی و نظامی غرب قرار گرفت که از سوی غرب برنامه‌ریزی شده بود (اسدی، ۱۳۸۶، صص. ۸-۹). مدتی پس از جنگ و حاکم شدن ثبات سیاسی بر کشور، عزم ایران بر آن قرار گرفت که فعالیت‌های هسته‌ای خود را از سر بگیرد و مسئولین نظام هم تلاش برای ساخت نیروگاه‌های بوشهر و دارخوین و همچنین تأسیسات سوخت هسته‌ای را در دست اجرا قرار دادند. بنابراین، سال ۱۳۶۳، سال شکل‌گیری عزم و اراده ملی در فعالیت‌های

هسته‌ای به‌شمار می‌رود (جعفری و رحیمی خویگانی، ۱۳۹۵، صص. ۶۸-۷۱).
 ایران پس از پایان جنگ تحمیلی، دو استراتژی عمده در زمینه‌های نظامی و انرژی در پیش گرفت. ابتدا به توسعه و تجهیز صنایع نظامی و تجهیز نیروهای مسلح پرداخت و به پیشرفت‌های هسته‌ای و صنایع موشکی دست یافت. سپس سیاست جانشین‌سازی انرژی هسته‌ای (و گاز) به جای نفت را در پیش گرفت و به فناوری تولید کیک زرد و غنی‌سازی اورانیوم پرداخت و وارد باشگاه کشورهای هسته‌ای شد (اسدی، ۱۳۸۶، صص. ۱۱-۱۳).

این فعالیت‌ها با مخالفت آمریکا و اروپا و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همراه بوده است. در نوامبر ۲۰۱۰، آژانس بین‌المللی انرژی گزارش می‌دهد که علی‌رغم قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل، ایران غنی‌سازی اورانیوم و فعالیت‌های مرتبط را معلق نکرده است (International Atomic Energy Agency, 23 November 2010). به همین منظور، «تد دویچ»^۱ یکی از اعضای سابق کنگره آمریکا اظهار می‌دارد که انرژی هسته‌ای ایران یک تهدید جدی برای امنیت ملی آمریکا و اسرائیل می‌باشد و یک مسابقه تسلیحاتی را در خاورمیانه ایجاد می‌کند (Deuch, 12 May 2010). بر این اساس آمریکا و اسرائیل از توان جاسوسی خود و حتی از سرویس‌های جاسوسی دیگر کشورها استفاده کرده‌اند تا مانع به‌ثمر رسیدن برنامه‌های هسته‌ای ایران شوند. اگرچه از نظر ایران برنامه هسته‌ای یک انرژی جایگزین و صلح‌آمیز است، این مسئله مورد تردید آمریکا و اسرائیل است (احدی، ۱۳۸۵، صص. ۱۷۶-۱۸۱).

با توجه به این برداشت‌ها و اظهارنظرها، آمریکا و شورای امنیت سازمان ملل، تحریم‌هایی را علیه ایران وضع کردند و قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۹۲۴ را بر ایران تحمیل کردند (United Nations Resolutions, 23 December 2003; 24 March 2004; 3 March 2008). با توجه به قطعنامه‌های ۱۹۲۴، باراک اوباما _ رئیس‌جمهور پیشین آمریکا _ در سخنرانی خود در سال ۲۰۱۰، خود را متعهد به متوقف کردن انرژی هسته‌ای ایران می‌داند:

1. Ted Deuch

«جامعه بین‌المللی ملزم است تحریم‌هایی را علیه ایران وضع کند و اینها سنگین‌ترین تحریم‌هایی هستند که دولت ایران با آنها روبه‌رو می‌شود. این تحریم‌ها محدودیت‌هایی را بر فعالیت‌های هسته‌ای ایران تحمیل می‌کند» (Obama, 9 June 2010).

ایران سیاست مقاومت را پیشه کرد و تصمیم ایران از دیدگاه روابط بین‌الملل مشخص می‌کند که مقاومت این کشور تنها برای بقاء نیست؛ بلکه ایران با تحمل تحریم‌ها به حفظ و تثبیت هویت خود در صحنه بین‌المللی پرداخته که نشان دهنده حرکتی افتخارآفرین است. به‌علاوه، امکان حمله فیزیکی آمریکا و متحدانش به ایران، این کشور را از اهداف دستیابی به انرژی صلح‌آمیز باز نداشته است و با توجه به تئوری استیل، این تعهد ایران نشان می‌دهد که تا چه اندازه مقاومت یک دولت، ثبات و هویت آن در زمینه غنی‌سازی انرژی هسته‌ای را در صحنه بین‌المللی نشان می‌دهد. با چنین دیدگاهی، پیشرفت چشمگیر و مستقل متخصصان ایرانی در زمینه غنی‌سازی انرژی هسته‌ای نشان دهنده افتخاری در صحنه بین‌المللی است که بر پایه غرور ملی است و تثبیت‌کننده هویت فردی^۱ کشور ایران است. در عین حال، مقاومت در برابر تهدیدهای آمریکا و متحدانش، تقویت‌کننده هویت دسته‌جمعی^۲ اسلامی و استقلال این کشور در صحنه بین‌المللی است. با این تعهدات، ایران تحسین کشورهای اسلامی از جمله سازمان کنفرانس اسلامی و تعدادی دیگر از دولت‌های اسلامی را به‌دست آورده است (for example see, Embassy of Iran in Hauge, 2011) که در تحلیل‌های زیر بررسی می‌شود.

۳. ایران در جستجوی افتخار

۳-۱. کسب افتخار در عرصه داخلی ایران: مقاومت و استقلال

با توجه به تئوری استیل، تصمیم ایران برای مقاومت در برابر تحریم‌های غربی منجر به تثبیت هویت ایران در داخل این کشور شد. ایران به منظور اینکه چه

1. Self-identity

2. Collective Identity

کسی و با چه هویتی می‌باشد مجبور بود نشان دهد که به چه سمت و سوئی در زمینه انرژی هسته‌ای می‌خواهد حرکت کند. چنین مفهومی تقویت‌کننده هویت این کشور و افتخار در عرصه داخل ایران می‌باشد.

تحریم‌های کشورهای غربی علیه ایران یک سال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران رقم خورد و با گشایش پرونده اختلافات هسته‌ای ایران و غرب از سال ۱۳۸۱ (۲۰۰۲ میلادی) وارد مرحله جدیدی شد. از سال ۲۰۱۲ حتی اتاق‌های فکر آمریکا فعالیت‌های خود را در زمینه‌های امکان‌پذیری حمله به تأسیسات هسته‌ای و راهبردی ایران شروع کردند. اتاق‌های فکر سعی کرده‌اند راهبردهائی را به دولتمردان آمریکا ارائه دهند که بهترین گزینه برای منافع آمریکاست. به‌عنوان مثال، مرکز مطالعات و اشنگتن برای خاورمیانه که در ارتباط با لابی «ایپک» است تلاش کرده تا تهدید انرژی هسته‌ای ایران را برای خاورمیانه بزرگ‌نمایی کند (مصلى نژاد، ۱۳۹۴، صص. ۲۵-۲۶). علت این تقابل‌جویی غرب با ایران و گسترش آن به پیشرفت‌های هسته‌ای ایران را مسعود مطلبی این گونه تبیین می‌کند که انقلاب ایران مبتنی بر ایدئولوژی اسلام انقلابی است و هرگونه زیر بار سلطه رفتن را نفی می‌کند. استقلال داخلی حکومت اسلامی هم مستلزم عدم وابستگی به خارج و بریدن از سلطه غرب است. این مسائل، بهانه‌ای برای امنیتی کردن پرونده هسته‌ای به وسیله غربی‌ها ایجاد کرده است تا زمینه‌های وارد ساختن فشارهای بعدی بر ملت و دولت ایران فراهم شود، اما نقش مدیریتی رهبر انقلاب سبب شده است که با ایجاد هماهنگی در قوای سه‌گانه، برقراری آرامش سیاسی در داخل کشور، ایجاد نشاط و امید در بین مردم و ایجاد زیرساختارهای علمی، فرهنگی و اجتماعی مورد نیاز برای توسعه نیروگاه‌های هسته‌ای، جایگاه عزتمندی و افتخار برای ایران ایجاد شود (مطلبی ۱۳۸۶، صص. ۷۲-۷۸).

تحریم‌ها که قبلاً از طرف آمریکا و تعدادی از کشورهای اروپائی علیه ایران شکل می‌گرفت بعد از انتقال پرونده هسته‌ای ایران از آژانس بین‌المللی انرژی به شورای امنیت سازمان ملل متحد، ابعاد جدیدی به خود گرفت. دولت محمد خاتمی برای نشان دادن حسن نیت و شفافیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران موقتاً

برنامه غنی‌سازی هسته‌ای را معلق کرد. در ۴ اسفند ۱۳۸۲، تیم هسته‌ای ایران در سفر به بروکسل مذاکراتی را انجام دادند مبنی بر اینکه ایران تعلیق را در چهارچوبی که آژانس بین‌المللی انرژی تعریف کرده می‌پذیرد. در مقابل، پرونده هسته‌ای ایران در ژوئن ۲۰۰۴ از دستور اضطراری شورای حکام خارج شد. ایران همچنین تعهد کرد که اظهارنامه‌ها را طبق پروتکل الحاقی و راستی‌آزمایی آنها به‌وسیله آژانس ارائه دهد؛ تعلیق مونتاژ و آزمایش سانتریفیوژها، تعلیق ساخت داخلی قطعات سانتریفیوژها، اعمال تعلیق فعالیت‌های غنی‌سازی نسبت به تمامی تأسیسات موجود در ایران. اروپا هم متعهد شد که برای شناسایی راستی‌آزمایی تلاش‌های ایران در سال ۲۰۰۴ و به‌منظور عادی کردن اجرای پادمان‌ها و پروتکل الحاقی در ایران به‌صورت فعال تلاش کند. علی‌رغم این توافق، نه تنها موضوع هسته‌ای ایران از دستور کار خارج نشد؛ بلکه قطعنامه شدیدالحنی نیز علیه ایران تصویب شد درحالی‌که ایران در تمامی این دوران فعالیت‌های مرتبط با غنی‌سازی را به تعلیق درآورده بود و پروتکل الحاقی نیز در حال اجرا بود، اما در تمام این مدت اروپائی‌ها خلاف وعده عمل کرده و تحریم‌هایی را علیه ایران به‌اجرا درآورده بودند (مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷، صص. ۱-۲).

دولت محمود احمدی‌نژاد با ردّ توافق سعدآباد که بین ایران و سه کشور فرانسه، آلمان و انگلیس امضا شده بود دوباره فعالیت‌های هسته‌ای را از سر گرفت. قاطعیت و عدم مصالحه بر سر انرژی هسته‌ای با عدم استقبال غرب روبه‌رو شد. انتخاب احمدی‌نژاد به‌عنوان رئیس‌جمهور از یک‌طرف و تصمیم ایران برای خروج از «توافق‌نامه پاریس» و راه‌اندازی مجتمع هسته‌ای اصفهان فشارهای زیادی را بر ایران تحمیل کرد. خط مشی دولت احمدی‌نژاد شامل رویکرد به بازیگران جدید و خارج کردن انحصار پرونده و مذاکرات از دست کشورهای اروپائی؛ خارج کردن پرونده از مجاری صرفاً سیاسی و قرار دادن آن در چهارچوب‌های حقوقی و در دایره آژانس بین‌المللی؛ قاطعیت در حفظ چرخه سوخت هسته‌ای و ازسرگیری بخشی از فعالیت‌های هسته‌ای که قبلاً تعلیق شده بود می‌باشد. دولت احمدی‌نژاد معتقد بود که اروپا و آژانس بین‌المللی انرژی با

اتلاف وقت درصدد عدم دستیابی ایران به فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای می‌باشند. بنابراین دولت احمدی‌نژاد درصدد خارج کردن ابتکار عمل از دست اروپا و تغییر مسیر به نفع ایران بود. از همان آغاز فعالیت، دولت جدید با جدیت تمام به حفظ چرخه سوخت و رسیدن ایران به توان هسته‌ای تأکید کرد و تعلیق را شکست و دیپلماسی تهاجمی اتخاذ کرد (فلاحی، ۱۳۸۶، صص. ۱۹۴-۱۹۶).

بدین ترتیب، اظهارهای آژانس بین‌المللی انرژی در بهمن ۱۳۸۴ (فوریه ۲۰۰۶) شروع شد که در صورت عدم تعلیق غنی‌سازی اورانیوم در ایران، موضوع به شورای امنیت ارجاع داده می‌شود. در تاریخ ۱۸ اسفند ۱۳۸۴، پرونده هسته‌ای ایران به شورای امنیت ارجاع داده شد که نتیجه آنها قطعنامه‌هایی علیه ایران بود و به غیر از اولین قطعنامه، مابقی، تحریم‌های بسیاری را علیه ایران وضع کرد که به‌طور خلاصه بررسی می‌شود:

نخست، بیانیه شورای امنیت (۱۶۹۶) در ۳۱ ژوئیه ۲۰۰۶ اعمال شد که بر اساس آن از ایران خواسته شده بود غنی‌سازی اورانیوم را متوقف کند و در غیراین صورت با تحریم‌های اقتصادی و دیپلماسی روبه‌رو خواهد شد. این قطعنامه تحت بند (۴۰) فصل هفتم منشور سازمان ملل تصویب شد، اما حاوی معیارهای تنبیهی و تحریمی نبود و جنبه هشدار به ایران را داشت (Security Council of the United Nations, 31 July 2006).

قطعنامه (۱۷۳۷) شورای امنیت در اواخر دسامبر ۲۰۰۶ به رأی گذاشته شد که جمهوری اسلامی ایران به غنی‌سازی اورانیوم خاتمه دهد. روسیه و چین برخی از بندهای آن را اصلاح کردند و کشورهای عضو شورای امنیت به آن رأی مثبت دادند. قطعنامه (۱۷۴۷) شورای امنیت به اتفاق آرا علیه ایران به تصویب رسید. محدود شدن فعالیت‌های کشورهای جهان با شرکت‌های ایرانی در زمینه انرژی هسته‌ای و ممنوعیت صادرات و واردات سلاح‌های سنگین به ایران از موارد صادر شده در این قطعنامه می‌باشد (Security Council of the United Nations, 24 March 2007).

مفاد قطعنامه‌های (۱۸۰۳) و (۱۸۳۵) را به شکل رسمی فرانسه و بریتانیا

پیشنهاد دادند و همچون قطعنامه‌های قبلی بر اساس فصل هفتم منشور ملل متحد، ناظر به اقدام‌های لازم دربارهٔ تهدید صلح و امنیت جهانی تصویب شد. همچنین از ایران خواسته شد تا به صورت کامل و بدون تأخیر به درخواست‌های شورای حکام آژانس در تعلیق برنامه هسته‌ای عمل کند (Security Council of the United Nations, 3 March 2008; Security Council of the United Nations, 27 September 2008).

اگرچه در قطعنامه (۱۸۸۷) مصوب سال ۲۰۰۹ از ایران خواسته شده بود به قطعنامه‌های قبلی عمل کند، در قطعنامه (۱۹۲۴) مصوب سال ۲۰۱۰ تحریم‌های فراگیر و شدید علیه ایران اعمال شد. ایران از سرمایه‌گذاری خارجی در فعالیت‌های هسته‌ای حساس، موشک‌های بالستیک و استخراج اورانیوم منع شد. در این قطعنامه سپاه پاسداران، شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های ایرانی مشمول تحریم شدند (Security Council of the United Nations, 24 September 2009; Security Council of the United Nations, 9 June 2010).

در چنین شرایطی که ایران تحت تحریم‌های شدید در زمینه فعالیت‌های انرژی هسته‌ای قرار داشت سیاست مقاومت را درپیش گرفت و هم‌زمان با تلاش متخصصان ایرانی، موفقیت‌های بسیاری در زمینه دانش هسته‌ای و غنی‌سازی اورانیوم پیدا کرد. روز ۲۰ فروردین ۱۳۸۵، ایران موفق به دستیابی به فناوری غنی‌سازی اورانیوم و راه‌اندازی یک زنجیره کامل غنی‌سازی در نطنز اصفهان شد. در پی این موفقیت دانشمندان ایرانی به نسل جدیدی از سانتریفیوژها دست پیدا کردند و با اعلام آن به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ایران در زمره کشورهای صاحب تکنولوژی در غنی‌سازی اورانیوم قرار گرفت (خبرگزاری دانشگاه ایلام، ۱۳۹۲). آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی در این زمینه به عزم و روحیه بالای دانشمندان جوان هسته‌ای اشاره کردند که «در همان زمان درحالی که متخصصان ما اعلام کردند که توانایی تولید صفحه سوخت هسته‌ای برای راکتور تهران را دارند، غربی‌ها تمسخر کردند، اما جوانان ما در مدتی کمتر از زمان پیش‌بینی شده این کار را انجام دادند و دشمنان مهوت شدند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

هم‌زمان با ۲۰ فروردین ۱۳۹۲، روز ملی فناوری هسته‌ای، به‌رغم تشدید تحریم‌ها و فشارهای غرب علیه ایران، ۵ رادیو دارو و دستاوردهای جدید که با همت متخصصان ایرانی به مرحله عمل رسید رونمایی شد؛ از جمله آنها می‌توان به «مجتمع معدنی اورانیوم ساغند»، «مجتمع تولید اکسید اورانیوم شهید رضایی‌نژاد» و «شتاب‌دهنده صنعتی الکترون» اشاره کرد. در زمینه فناوری، هم کارخانه و هم مجتمع فناوری و تولید کیک زرد با ظرفیت بیش از ۶۰ تن در سال را متخصصان ایرانی و به‌صورت کاملاً داخلی طراحی و ساختند و با نام مجتمع شهید رضایی افتتاح گردید. در عرصه کاربرد پرتوها در حوزه پزشکی، کشاورزی و صنعت، تجهیز و ساخت شتاب‌دهنده‌ها به‌دست جوانان دانشمند و متفکر هسته‌ای ایران ساخته شد (خبرگزاری دانشگاه ایلام، ۱۳۹۲). کشاورزی و صنایع غذایی از زمینه‌های دیگری است که با کمک فناوری و دانش هسته‌ای رشد و گسترش چشمگیری داشته است (صدفکردار و دیگران، ۱۳۹۴، صص. ۱-۴).

پیشرفت فناوری هسته‌ای، پیشرفت در رشته‌های علمی مرتبط با این فناوری را نیز به‌دنبال دارد و از جمله دانش هسته‌ای با دانش پزشکی پیوند ناگسستنی دارد. علاوه بر استفاده از انرژی هسته‌ای در اشعه ایکس و کاربرد آن در دستگاه‌های رادیوگرافی و عکس‌برداری در ایران، درمان بسیاری از سرطان‌ها با رادیو داروها انجام می‌گیرد (مفدا، پایگاه اطلاع رسانی معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۹۷).

علی اکبر صالحی _رئیس سازمان انرژی اتمی ایران_ در این زمینه در مرداد ۱۳۹۴ از آخرین فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگاه لیزر و اپتیک بازدید کرد و با اطلاع از روند پیشرفت پروژه آزمایشگاه «فمتوثانیه» از ادامه و تکمیل آن استقبال و آن را کاری مهم در حوزه لیزر خواند. این نوع لیزر به دلیل شدت و توان قله بالا در کاربردهای هسته‌ای، شتاب‌دهی لیزری و انجام تحقیقات در حوزه فیزیک انرژی بالا و اپتیک غیرخطی اهمیت دارد. از طرف دیگر به دلیل پهنای تب بسیار کوتاه، امکان مطالعه فرایندهای فوق سریع و کاربردهای تصویربرداری سریع و پردازش مواد پزشکی و بیناب‌نگاری با توان تفکیک بالا را فراهم می‌آورد (سازمان

انرژی اتمی ایران، ۱۳۹۴). از این رو دکتر صالحی اظهار داشت:

«در بازدیدی که از دستاوردهای سازمان انرژی اتمی و نانو در نمایشگاه صنعت داشتم به عنوان یک ایرانی به خود بالیدم و افتخار کردم. بچه‌های غیور و باهمت و متخصصان فرهیخته ما در این شرایط اقتصادی و تحریم‌ها با نوآوری و ابتکار، پدیده‌های جدیدی را به وجود می‌آورند و صنعتمان را قدم به قدم به جلو پیش می‌برند» (صالحی، ۱۳۹۷).

از دیدگاه کوشکی و میرحسینی (۱۳۹۱، صص. ۸۹-۱۰۰)، دانش و فناوری هسته‌ای از مؤلفه‌های اساسی قدرت به‌شمار می‌رود و جایگاه ایران به عنوان قدرت علمی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی تثبیت می‌شود و هر کشوری بتواند از دانش‌های راهبردی بومی بهره‌مند باشد می‌تواند در صحنه‌های بین‌المللی نقش ایفا کند. انرژی هسته‌ای ایران در تقویت قدرت نرم هم تأثیر به‌سزائی دارد. از طرفی، نقش دانشمندان جوان هسته‌ای تأثیر زیادی بر افکار عمومی جهان و نخبگان جهان اسلام داشته است؛ چراکه آمریکا و اروپا فکر می‌کردند ایران بدون وابستگی به کشورهای غربی نمی‌تواند پیشرفت کند. درحالی‌که برنامه هسته‌ای ایران نشان داد که تعهد ایران به فعالیت در چهارچوب قانونمند و صلح‌آمیز تصویری از دولتی متعهد و مسئول ارائه می‌دهد. بومی کردن دانش هسته‌ای می‌تواند نوعی بازدارندگی بر اساس قدرت نرم ایجاد کند و پرستیژ بین‌المللی ایران در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی را افزایش دهد و موجب افتخار شود.

علاوه بر این، انرژی هسته‌ای در تولید برق و سوخت نیروگاه‌های اتمی استفاده می‌شود. به عنوان مثال، طی سه دهه گذشته با توجه به روند روبه‌رشد توسعه اجتماعی و اقتصادی ایران، استراتژی بهره‌برداری از منابع فسیلی از دو عامل ارتقای سطح زندگی و اقتصاد وابسته به نفت سرچشمه گرفته است (غریب آبادی، ۱۳۸۶، صص. ۳-۸). از این رو، تصمیم و عزم دانشمندان ایرانی مبنی بر ایجاد تنوع در نیروگاه‌های اتمی و توجه به توانمندی‌های داخلی و احداث نیروگاه‌هایی که دانش آنها در داخل ایجاد شده است قابل اهمیت است.

علی‌رغم تنوع دیدگاه‌های متعارض نزد اقشار مختلف مردم و جریان‌های

سیاسی، تصمیم اکثریت ایرانی‌ها برای مقاومت در مقابل تحریم‌ها و تهدیدهای غرب سبب ایجاد روحیه خودشناسی و عزم ملی برای تکیه به نیروی متخصصان داخلی شد و در صحنه داخلی هم موجب افتخار در زمینه دستیابی به این دانش بومی شد. حمایت‌های مردمی از پیشرفت‌های انرژی هسته‌ای در ایران و غنی‌سازی اورانیوم سبب تقویت تصمیمات دانشمندان هسته‌ای و دولتمردان ایرانی در عرصه بین‌المللی شد. خلاصه نظرات مردم ایران نشان دهنده این است که انرژی هسته‌ای حق مسلم آنها است و از نظر مردم نیز هویت ایرانی در داخل کشور هرچه بیشتر تثبیت و مایه افتخار شده است. بر اساس تحقیقات «ریچمن» در سال ۲۰۰۸، حدود ۹۸ درصد مردم از تصمیمات دولت ایران در زمینه دانش هسته‌ای حمایت کرده‌اند و ۹۰ درصد آنها معتقدند دستیابی به دانش هسته‌ای برای ایران ضروری است و این حق مسلم مردم و دولت ایران است که دولت پیشرفته و هسته‌ای شود که خود مایه افتخار ملت است (Richman, 2008).

تحقیقات «چوبین»^۱ هم نشان می‌دهد افکار عمومی مردم ایران نشان دهنده این است که به‌دست آوردن فناوری هسته‌ای مستقل بر دست دانشمندان ایرانی یک افتخار ملی محسوب می‌شود و رضایت و حمایت مردم سبب حمایت اقدامات دولت در زمینه فناوری هسته‌ای شده است (Chubin, 2006, p. 310; Chubin, 2007, p. 310). بر این اساس، دبیر کل سابق سازمان ملل متحد یانکی مون اشاره کرده است که دولت ایران به‌واسطه حمایت شدید مردمی، همکاری خود با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را در سال ۲۰۰۹ کم کرده است (Urquhart, 2009) و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از آمریکا انتقاد کرده که وضع تحریم‌ها و تحت فشار زیاد قرار دادن ایران در زمینه پیشرفت‌های هسته‌ای سبب حمایت اکثریت مردم ایران از دولت این کشور شده است (for example see, Hertzog, 2006). با توجه به حمایت‌های مردمی، محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ایران، عنوان کرد با مقاومت و حمایت مردم و تلاش دانشمندان هسته‌ای ایران شعار "انرژی هسته‌ای، حق مسلم ماست" به واقعیتهای فنی، حقوقی و دیپلماتیک

تبدیل شده است. مشاهده دستاوردهای هسته‌ای ایران در حوزه‌های مختلف افتخارآفرین است (ظریف، ۱۳۹۶).

۳-۲. کسب افتخار در صحنه بین‌المللی و جهان اسلام

با توجه به پیشینه موجود و تحلیل‌هایی که در بخش‌های پیشین این پژوهش انجام شد، انرژی هسته‌ای ایران نه تنها مایه افتخار در داخل کشور برای دستیابی متخصصان به این فناوری شد؛ بلکه مایه افتخار این کشور در عرصه بین‌المللی و جهان اسلام هم می‌باشد که کشوری به صورت مستقل به این فناوری دست پیدا کرده است. با توجه به تحلیل‌های «گنزالز»، ایران حداقل برای دو قرن به صورت کشوری مستقل شناخته شده است و تاریخ طولانی مستقل خود را با افتخار به آن می‌نگرد (Gonzales, 2007, p. 1-5).

عکس العمل ایران به تحریم‌های هسته‌ای نشان دهنده مقاومت در برابر تهدیدها و استقلال در صحنه بین‌المللی است. داوود دومیری گنجی رئیس بنیاد نخبگان مازندران_ اظهار می‌دارد یکی از شعارهای اساسی انقلاب اسلامی، استقلال ایران بود که این شعار با دستیابی به انرژی هسته‌ای محقق شد. دلیل اصلی مخالفت کشورهای پیشرفته و غربی دستیابی مستقل ایران به این فناوری و محقق شدن شعار استقلال می‌باشد (دومیری گنجی، ۱۳۹۱).

رهبر انقلاب اسلامی نیز به این استقلال و افتخار در زمینه پیشرفت‌های انرژی هسته‌ای در عرصه بین‌المللی در سخنرانی‌های خود چنین اشاره کرده‌اند:

چرا پیشرفت علمی و هسته‌ای یک ملت و کشور از نظر جماعتی در دنیا تهدید آمیز است؟ چرا؟ چون انحصارطلبند؟ ... در فناوری برتر که در دنیا با افتخار از آن یاد می‌شود مجبور شدند علی‌رغم همه دشمنی‌ها بگویند ایران جزء ده کشوری است که توانسته چرخه سوخت هسته‌ای تولید کند. این چیز کمی نیست ... خیلی هم افتخار می‌کنیم ... (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴، صص. ۸۲-۸۷).

این مسئله حتی در سخنرانی‌های دیگر مسئولان نظام هم ذکر شده و رئیس جمهور وقت _محمود احمدی‌نژاد_ در سخنرانی خود در چهارمین سال بزرگداشت روز انرژی هسته‌ای اعلام کرد: «دستاوردهای واقعاً افتخارآمیز

دانشمندان هسته‌ای ایران نه تنها افتخاری برای ملت ایران؛ بلکه برای همه دولت‌های مستقل است. ملت‌های دیگر هم دستاوردهای هسته‌ای ایران را می‌شناسند و پیشرفت ایران گامی به سوی استقلال و آزادی این ملت و دیگر ملت‌ها است» (Ahmadinejad, 10 April 2010).

احمدی‌نژاد ادامه می‌دهد که دولت‌های اسلامی پیشرفت ایران را پیشرفت خود می‌دانند و دانش به‌دست آوردن انرژی هسته‌ای را افتخار همه ملت‌های اسلامی می‌دانند (احمدی‌نژاد، ۱۰ آوریل ۲۰۱۰). حتی دکتر حسن روحانی_رئیس جمهور ایران_ نیز دستیابی به انرژی هسته‌ای را مایه افتخار شمرده و بیان کردند: «شهیدان هسته‌ای برای عظمت کشور از جان خود گذشتند و افتخارات علمی و فناوری را در این کشور جاودانه ساختند. ... ملت ما به افتخارات خود می‌بالد» (روحانی، ۱۳۹۵). در هر صورت، تصمیم ایران برای مقاومت در مقابل تحریم‌ها و به‌دست آوردن دانش هسته‌ای، حمایت تعدادی از کشورهای مسلمان را هم به همراه داشته است. درعین حال، این تعهد ایران به دیگر جوامع را نشان می‌دهد که افتخار جوامع اسلامی است که ایران به‌عنوان عضو بزرگ‌تر جامعه دولت‌های اسلامی هویت هسته‌ای_ اسلامی خود را در عرصه بین‌المللی و اسلامی تثبیت کرده است.

اعضای جنبش عدم تعهد (Non-Alignment Movement) فناوری انرژی هسته‌ای و غنی‌سازی انرژی هسته‌ای ایران را تحسین می‌کنند و ایران کشورهای درحال پیشرفت را دعوت می‌کند که در زمینه انرژی هسته‌ای اقدام نمایند (NAM, 2003). سازمان همکاری اسلامی بر حق اولیه و غیرقابل انکار کلیه کشورها برای توسعه، تحقیق، تولید و استفاده از انرژی اتمی و مقاصد صلح‌آمیز از فناوری هسته‌ای و چرخه‌های سوخت تأکید می‌کند (بیانیه جنبش عدم تعهد، ۱۳۹۳؛ Fawzy, 2009, p. 90).

شورای وزرای خارجه سازمان همکاری اسلامی در «اعلامیه کامپالا» موضع ایران در زمینه دستیابی به انرژی هسته‌ای را تحسین می‌کند و بیان می‌کند که انرژی هسته‌ای ایران در زمینه‌های صلح‌آمیز استفاده می‌شود (Kampala Declaration in

به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای را حق ایران می‌داند و بر این اساس سوئیس هم معتقد است مسائل و مشکلات انرژی هسته‌ای ایران با غرب باید به روش‌های دیپلماتیک حل شود (Qatar Stressed Iran's Rights, 2011).

۳-۳. انرژی هسته‌ای ایران و تنش و افتخار در عرصه بین‌المللی

تاکنون اشاره شد که دستیابی متخصصان ایران به انرژی هسته‌ای نه تنها به هویت ایران و ایرانی در عرصه داخلی و بین‌المللی کمک کرده است؛ بلکه مردم ایران هم از دولت و متخصصان هسته‌ای حمایت کرده و کسب فناوری و تکنولوژی هسته‌ای را حق مسلم خود دانسته و حتی مایه افتخار در عرصه بین‌المللی می‌باشد. کسب فناوری هسته‌ای و پیشرفت‌های مربوط به آن حتی به افتخار ایران در جهان اسلام هم کمک کرده است و پیشرفت ایران، پیشرفت کشورهای اسلامی و مایه افتخار آنها نیز محسوب می‌شود.

در عرصه بین‌المللی، ضرورتاً کشورها از افتخارات دیگر کشورها با خرسندی یاد نمی‌کنند و بسیاری از اوقات افتخارات یک کشور باعث تنش، جنگ و نزاع بین آنها شده است. در این زمینه «لیبو»^۱ اشاره می‌کند افتخار با روابط بین‌الملل ارتباط پیدا می‌کند وقتی ریشه نزاع و درگیری می‌باشد (Lebow, 2003). در زمینه دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای، اگرچه قبل از انقلاب با حمایت کشورهای غربی همراه بوده، بعد از انقلاب اسلامی که از ایران به‌عنوان دیگری و دشمن و حتی تهدید یاد شده است، دستیابی به انرژی هسته‌ای و فناوری مرتبط با آن باعث نزاع و تنش بین این کشور و کشورهای غربی شده است. در قسمت‌های قبلی این مقاله اشاره شد که تحریم‌های گسترده‌ای علیه ایران وضع شد و حتی رؤسای جمهور آمریکا، به‌ویژه اوباما، در موارد زیادی اشاره کردند که همه گزینه‌ها از جمله جنگ علیه ایران روی میز است (Obama cited in Reuters, 2012).

1. Lebow

نتیجه‌گیری

در این نوشتار تلاش شد چگونگی دستیابی ایران به انرژی هسته‌ای که موجب افتخار این کشور در سطح بین‌المللی و جهان اسلام شده است تحلیل شود. فرض بر این بود که حمایت مردمی از دولت و متخصصان هسته‌ای علی‌رغم شرایط سخت تحریم‌ها و تنگناها به جایگاه افتخار این کشور در صحنه بین‌المللی کمک کرده است.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در عرصه داخلی، چهار عامل دخیل بوده است تا ایران در زمینه دستیابی به انرژی هسته‌ای به افتخار نائل شود. نخست، اگرچه ایران تحت تحریم فشارها یا مسائل مربوط به جنگ در اوایل انقلاب مجبور شده بود سیاست تعلیق موقت غنی‌سازی هسته‌ای را در پیش بگیرد، از دهه ۸۰ فعالیت‌های هسته‌ای را با جدیت در پیش گرفت که اختراهای آژانس بین‌المللی انرژی را به‌همراه داشت و سرانجام هم پرونده ایران به شورای امنیت ارجاع داده شد.

دوم، تلاش و پشتکار متخصصان ایرانی نقشی بسیار ارزنده در زمینه پیشرفت دانش هسته‌ای داشته است؛ اگرچه تعدادی از این دانشمندان هسته‌ای به دست تروریست‌ها شهید شدند، باز هم ایران از سیاست مقاومت و ادامه تلاش‌ها دست برنداشت.

سوم، علی‌رغم همه تحریم‌ها، ایران سیاست مقاومت را در پیش گرفت و تسلیم خواسته‌های غربی و تعلیق غنی‌سازی هسته‌ای نشد.

چهارم، حمایت‌های مردمی از تصمیمات دولتمردان ایرانی و دانشمندان هسته‌ای سبب تقویت هرچه بیشتر پیشرفت‌ها در عرصه داخلی کشور شده است. بررسی افکار عمومی نسبت به انرژی هسته‌ای و پیشرفت‌های مرتبط با آن نشان دهنده این است که مردم به‌دست آوردن انرژی هسته‌ای را حق مسلم خود دانسته و از آنجا که این دانش را دانشمندان هسته‌ای به‌صورت مستقل به‌دست آورده‌اند، هویت ایرانی آنها را نیز تقویت کرده و مایه افتخار می‌باشد. همچنین شعار «انرژی هسته‌ای، حق مسلم ماست» در کنار تحریم‌های اعمال شده بر ایران که زندگی

مردم عادی را هم تحت تأثیر قرار می‌داد معیاری برای سنجش مقاومت مردم در برابر دشمنی‌های آمریکا و غرب می‌باشد.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان می‌دهد که در عرصه بین‌المللی و کشورهای اسلامی، علی‌رغم اینکه در شرایط تحریم‌ها، تکنولوژی و فناوری جدید هم به ایران ارسال نمی‌شد، ایران به‌طور مستقل به پیشرفت هسته‌ای دست پیدا کرد. استقلال که یکی از شعارهای انقلاب اسلامی بوده است با دستیابی به انرژی هسته‌ای هرچه بیشتر محقق شد. علاوه بر اینها، این پیشرفت‌ها به‌ویژه مورد توجه بسیاری از کشورهای اسلامی قرار گرفت که پیشرفت ایران، پیشرفت جهان اسلام و افتخار کسب شده برای ایران را افتخار همه کشورهای اسلامی می‌دانستند. از این طریق ایران با یک هویت اسلامی به تثبیت هویت دسته‌جمعی کشورهای اسلامی در عرصه بین‌المللی کمک کرده است. همچنین ایران به‌عنوان عضو بزرگ‌تر جامعه دولت‌های اسلامی، هویت دسته‌جمعی اسلامی _ هسته‌ای خود را در سطح بین‌المللی تثبیت کرده است.

نتایج این پژوهش با توجه به نظریه استیل و نظریات لیو نشان می‌دهد کشورهایی که در زمینه پیشرفت و کسب افتخار در عرصه بین‌المللی قدم برداشته‌اند با تنش و منازعاتی هم روبه‌رو بوده‌اند که حتی ممکن است حیات آنها را به خطر بیندازد. در مورد ایران، دست پیدا کردن به فناوری انرژی هسته‌ای به‌طور مستقل نه تنها مایه افتخار در سطح داخلی، بلکه در سطح بین‌المللی و دنیای اسلام هم بوده است، اما کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا و اروپا از پیشرفت‌های ایران ناراضی بوده‌اند و ایران را به‌عنوان دشمن و تهدید برای جامعه بین‌المللی قلمداد کرده‌اند و از ایران خواسته‌اند پیشرفت هسته‌ای خود را متوقف کند و تحریم‌های بسیاری را هم بر این کشور وضع کرده‌اند.

در این مقاله به تحلیل رابطه افتخار و دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای پرداخته شد، اما تحلیل پیشرفت صنعت موشکی ایران بعد از انقلاب اسلامی و همچنین ساخت هواپیماهای بدون سرنشین پیشرفته و کسب افتخار در سطح بین‌المللی می‌تواند در تحقیقات آتی بررسی شود.

منابع

- آیت‌الله خامنه‌ای، سید علی (۲۰ آبان ۱۳۹۴). بیانات در دیدار رؤسای دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری. تهران.
- آیت‌الله خامنه‌ای، سید علی (۲۴ فروردین ۱۳۹۳). تقویت اعتماد به نفس ملی مهم‌ترین دستاورد پیشرفت‌های هسته‌ای. سایت انرژی اتمی ایران.
- احدی، افسانه (۱۳۸۵). اسرائیل و برنامه هسته‌ای ایران. فصلنامه مطالعات خاورمیانه، (۴۶ و ۴۷)، ۱۷۱-۱۸۸.
- اسدی، بیژن (۱۳۸۶). تأثیر توان هسته‌ای ایران بر توازن قدرت، روابط و امنیت منطقه‌ای. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۲(۶)، ۱-۳۱.
- بردبار، احمدرضا و خواجه سروی، غلامرضا (۱۳۹۴). نقش انگلستان در ایجاد چالش‌های هسته‌ای ایران بر اساس نظریه امنیت جمعی. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، (۶۶)، ۹۷-۱۲۴.
- بیانیه جنبش عدم تعهد (۱۴ خرداد ۱۳۹۳). حمایت از برنامه هسته‌ای ایران. به نقل از شبکه خبر.
- جعفری، علی اکبر و رحیمی خویگانی، فهیمه (۱۳۹۵). نگاهی به تلاش‌های هسته‌ای ایران در سال‌های اولیه انقلاب و دوران دفاع مقدس. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، (۱۷)۵، ۵۱-۷۱.
- خبرگزاری دانشگاه ایلام (۱۳۹۲). رونمایی از دستاوردهای هسته‌ای، پاسخ ایران به تحریم‌ها. قابل دسترسی در: <https://www.ilam.ac.ir/news/show/?ihwfszwuw> (۴ فروردین ۱۳۹۸).
- درویشی سه‌تلانی، فرهاد و صاحبی، وجیهه (۱۳۹۴). بررسی رویکرد احزاب سیاسی اسرائیل نسبت به برنامه هسته‌ای ایران: مطالعه موردی: حزب لیکود و کادیمما. فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، ۱۴(۴)، ۲۱-۸۴.
- روحانی، حسن (۱۹ فروردین ۱۳۹۵). بیانات حسن روحانی، رئیس‌جمهور ایران، در مراسم بزرگداشت روز ملی فناوری هسته‌ای در سالن اجلاس سران.
- سازمان انرژی اتمی ایران (۵ مرداد ۱۳۹۴). بازدید دکتر صالحی از پژوهشکده لیزر و اپتیک.

صالحی، علی اکبر (۲۷ مهر ۱۳۹۷). اظهار نظرات دکتر صالحی_ رئیس آژانس انرژی اتمی ایران_ از دستاوردهای سازمان انرژی اتمی و نانو در نمایشگاه صنعت. تهران.

صدفکردار، عباس، رضانی، عبدالمجید و عباسی، حیدر (۱۳۹۴). کاربرد انرژی هسته‌ای در صنعت کشاورزی. سومین همایش سراسری محیط زیست، انرژی و پدافند زیستی، تهران: موسسه آموزش عالی مهراروند، گروه ترویجی دستاران محیط زیست، قابل دسترسی در: https://www.civilica.com/Paper-ECONF03-ECONF03_189.html (۱ بهمن ۱۳۹۸).

ظریف، محمدجواد (۲۰ فروردین ۱۳۹۶). شعار انرژی هسته‌ای حق مسلم ماست به واقعیت پیوست. شبکه تلویزیونی العالم.

علی بخشی، ابراهیم و بیات، محمد حسن (۱۳۸۷). مبانی نظری منافع ملی. تهران: اجا. غریب آبادی، کاظم (۱۳۸۶). انرژی هسته‌ای: نیاز امروز ضرورت فردا (مورد مطالعه: جمهوری اسلامی ایران). فصلنامه بررسی‌های مسائل اقتصاد انرژی، وابسته به موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، (۹)، ۶۸-۴۸.

فلاحی، سارا (۱۳۸۶). بررسی مقایسه‌ای دیپلماسی هسته‌ای دوران ریاست جمهوری محمد خاتمی و محمود احمدی‌نژاد. پژوهشنامه علوم سیاسی، (۶)، ۷۹-۱۱۰. قنبری، رضا (۱۳۸۷). پایان ذخایر نفت و گاز و ضرورت انرژی هسته‌ای. اقتصاد انرژی. (۱۰۶-۱۰۵)، ۵۶-۵۲.

کوشکی، محمد صادق و میرحسینی، فرشته (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی برنامه هسته‌ای ایران و رژیم صهیونیستی. فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، (۱۳)، ۸۱-۱۲۷. مرکز اسناد انقلاب اسلامی (۱۳۹۷). ماجرای تعلیق هسته‌ای ایران. قابل دسترسی در: <http://irdc.ir/fa/news/4594/> (۴ بهمن ۱۳۹۸).

مفدا، پایگاه اطلاع‌رسانی معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۲۰ فروردین ۱۳۹۷). روز ملی فناوری هسته‌ای چه روزی است؟ میرباقری گنجی، داوود (۲۰ فروردین ۱۳۹۱). اظهار نظر داوود میرباقری گنجی، رئیس بنیاد نخبگان استان مازندران، "شعار استقلال انقلاب اسلامی با دستیابی به انرژی هسته‌ای محقق می‌شود.

مصلی نژاد، عباس (۱۳۹۴). تأثیر سیاست تحریم بر مذاکرات هسته‌ای ایران. فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک ۱۱ (۳)، ۱-۲۶.

مطلبی، مسعود (۱۳۸۶). انقلاب اسلامی و چالش هسته‌ای ایران. زمانه، (۵۵)، ۷۲-۷۸. مورگنتا، هانس و تامپسون، کنت (۱۳۸۰). سیاست میان ملت‌ها. تهران: انتشارات امور خارجه.

نصری، محسن (۱۳۹۵). شکوه ملی در فناوری هسته‌ای. اصفهان: حدیث راه عشق.

- President of Iran, at the Fourth Anniversary National Nuclear Technology. "Iran is nuclear and will remain nuclear". Tehran.
- Caravelli, J. (2008). *Nuclear Insecurity: Understanding the Threat from Rouge Nations and Terrorists*. New York: Greenwood Publishing.
- Chubin, S. (2006). *Iran's Nuclear Ambition*. New York and Washington DC: Carnegie.
- Chubin, S. (2007). Iran Domestic Politics and Nuclear Choices. In A. J. Tellis and M. Wills. *Domestic, Political Change and Grand Strategy*. Seattle and Washington DC: The national Bureau of Asian Research.
- Duetch, T. (12 December 2010). Testimony by Ted Duetch, the US House of Representatives, before Senate committee on Homeland Security and Governmental Affairs.
- Embassy of Iran in Hague (2011). *Worldwide Support of Iranian's Nuclear Energy*. <http://www.iranianembassy.nl/embassy.php?content=8110>. (accessed: 3 January 2019).
- Fawzy, E. (2009). *Statement by Ehab Fawzy, Permanent Representative of Egypt in Non-Alignment Movement*. (26 November). in Soltani, Aliasghar (ed.). *The Documents on NAM Support of the Nuclear Program of Iran*, pp. 90-99. Tehran: Atomic Energy Organization of Iran Publication.
- Giddenz, A. (1991). *Modernity and Self-Identity, Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Gonzalez, N. (2007). *Engaging Iran: The Rise of a Middle East Powerhouse and America's Strategic Choice*. Praeger: Greenhouse Publishing.
- Herzog, M. (2006). Iranian Public Opinion on the Nuclear Program: A Potential Asset for International Community. *Policy Focus 56*. Washington DC: Washington Institute for Near East Policy.
- International Atomic Energy Agency (23 November 2010). Implementation of the NPT Safeguards Agreement and Relevant Provisions of Security Council Resolutions in the Islamic Republic of Iran. <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/.pdf>. (accessed: 1 February 2018).
- Kampala Declaration (19-20 June 2007). *Kampala Declaration Adopted by the Thirty Fifth Session of the Council of Foreign Ministers, Session of Prosperity and Development*. Kampala, Guanda. available at:

- <https://www.oic-oci.org/confdetail/?cID=11&lan=en#collapseOne65>. (accessed: 20 February 2019).
- Lebow, R. N. (2003). *The Tragic Vision of Politics: Ethics, Interests and Orders*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McSweeney, B. (1999). *Security, Identity and Interest: A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mungai, J. (2019). *Iran Nuclear Energy*. Munich: GRIN Verlag.
- Non-Alignment Movement (3 June 2003). Statement by the members of Non-Alignment Movement at the Non-Alignment Summit at Vienna. Vienna.
- Obama, B. (9 June 2010), "Statement by Barack Obama, President of the US in address to the UN Security Council on Iran Sanction in New York". New York.
- Obama, B. (25 January 2012). Remark by Barack Obama, The Then President of the United States. presented at Reuters.
- "Qatar stressed Iran's Right over Nuclear Energy" (1 January 2011). *Jam-e-Jam*.
- Richman, A. (27 August 2008). Iranian Public Opinion on Governance, Nuclear Weapons and Relations with the United States. Available at: <http://worldpublicopinion.org/pipa/articles/brmiddleeastnafricara/527.php?lb=brme&pnt=527&nid=&id=>. (accessed: 20 February 2019) .
- Security Council of the United Nations (24 March 2007), "Resolution 1747". available at: [https://undocs.org/S/RES/1747\(2007\)](https://undocs.org/S/RES/1747(2007)). Accessed: (20 February 2019).
- Security Council of the United Nations (3 March 2008). "Resolution 1803". available at: [https://undocs.org/S/RES/1803\(2008\)](https://undocs.org/S/RES/1803(2008)). (accessed: 20 February 2019).
- Security Council of the United Nations (24 March 2008). "Resolution 1835", available at: [https://undocs.org/S/RES/1835\(2008\)](https://undocs.org/S/RES/1835(2008)). (accessed: 21 February 2019).
- Security Council of the United Nations (24 September 2009), "Resolution 1887". available at: [https://undocs.org/S/RES/1887\(2009\)](https://undocs.org/S/RES/1887(2009)). (accessed: 23 February 2019).
- Security Council of the United Nations (9 June 2010). "Resolution 1929". available at: [https://undocs.org/S/RES/1929\(2010\)](https://undocs.org/S/RES/1929(2010)). (accessed 27

- February 2019).
- Security Council of the United Nations (31 July 2006). "Resolution 1696". available at: <https://undocs.org/S/RES/1696> (2006). (accessed 29 February 2019).
- Smirnova, A. (2009). The Image of a State as an Instrument for Comprehending a Threat in International Relations (Iran's Nuclear Program Used as an Example). *Social Sciences*, 40(2), 79-90.
- Steele, B. J. (2008). *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR States*. London and New York: Routledge.
- United States Energy Information Administration (28 October 2018). *How Many Nuclear Power Plants Are in the US and Where Are They Located*. available at: <https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=207&t=3>. (accessed: 20 February 2019).
- United States Committee on Foreign Affairs (2007). *Iranian Nuclear Crisis: Latest Development and Next Step, Joint Hearing*. Washington: Diana Publishing.
- Urquhart, S. B. (2009). *A Global Agenda: Issues before the United Nations 2009-2010*. New York: The United Nations publication.
- World Nuclear Organization (2019). *World Nuclear Power Reactors and Uranium Requirement*. available at: <http://www.world-nuclear.org/information-library/facts-and-figures/world-nuclear-power-reactors-and-uranium-requireme.aspx>. (accessed: 21 February 2019).